

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (ABD)

*Yrd. Doç. Dr. Yusuf AKSAR **

1. Giriş

17 Temmuz 1998 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, uluslararası toplumun büyük bir desteğiyle kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla de Uluslararası Ceza Mahkemesi faaliyetine başlamıştır. ABD, Statüyü 31 Aralık 2000 tarihinde, Bill Clinton Yönetimi döneminde imzalamış, ancak sonradan göreve gelen Bush Yönetimi 6 Mayıs 2002 tarihinde diplomatik bir manevrayla ABD Hükümeti'nin imzasını geri çekmiştir. Daha sonra ise, ABD kendi vatandaşlarının Uluslararası Ceza Mahkemesi yargı yetkisinin dışında tutulmasını sağlamak için bir takım faaliyet ve girişimlerde bulunmuştur. Bunların başında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden 1422 sayılı karar çıkartılarak, ABD vatandaşı barış gücü askerleri ve personelinin geçici olarak yargı kapsamı dışında tutulmasının sağlanması ve ABD vatandaşlarının Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne iade/teslim edilmesinin önlenmesine hizmet eden ve "dokunulmazlık antlaşmaları veya madde 98 antlaşmaları" olarak da adlandırılan iki taraflı uluslararası antlaşmaları yapmaya başlaması gelir.

Bu makalenin amacı, ABD'nin izlemiş olduğu tutum ve politikaların uluslararası ve insan hakları hukuku bakımından geçerliliğini tartışmaktır. Bu nedenle, öncelikle Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluşu ve özellikleri hakkında kısa bir bilgi verilecek ve daha sonra da, ABD'nin söz konusu faaliyetlerinin hukuki ve siyasi bakımdan geçerliliğinin değerlendirilmesi yapılarak bu gibi girişimlerin ne tür sonuçlara neden olacağı belirtilmeye çalışılacaktır.

* Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı Uluslararası Hukuk Öğretim Üyesi.

2. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Özellikleri

15 Haziran-17 Temmuz 1998 tarihinde Roma'da düzenlenen Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Birleşmiş Milletler Diplomatik Konferansı sonucunda, tarihte ilk defa uluslararası toplum, tüm insanlığı ilgilendiren Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nü¹ kabul etmiştir. Statü 120 devletin lehte (İngiltere, Fransa ve Rusya dahil), 7 devletin aleyhte (Amerika Birleşik Devletleri,² Çin, Libya, Irak, İsrail, Katar ve Yemen), ve 21 devletin çekimser oy kullanması gibi büyük bir uluslararası toplum desteğiyle uluslararası hukukta yerini almıştır. Statünün 126. maddesine uygun olarak, 60 devletin Statüyü onaylaması şartının yerine gelmesiyle, Uluslararası Ceza Mahkemesi 1 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla görevine başlamış bulunmaktadır. 18 Aralık 2002 tarihi itibarıyla Statüyü imzalayan devlet sayısı 139'a, Statüye taraf olan devlet sayısı ise 87'ye ulaşmıştır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü hükümleri çerçevesinde Mahkemenin en önemli özellikleri şu şekilde belirtilebilir:

İlk olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüye göre sürekli bir organ olup³ uluslararası kişiliğe sahiptir.⁴ Mahkeme üç temel organdan oluşmaktadır. Bunlar: (a) Yargılama Makamı; Başkanlık, Temyiz Mahkemesi, Duruşma Öncesi Dairesi ve Duruşma Mahkemesi'ni içerir. (b) Savcılık Makamı ve (c) İdari Organ (Mahkeme Yazı İşleri de denebilir, "Registry").⁵

İkinci olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi sadece bireyler üzerinde uluslararası toplumu tümüyle derinden etkileyen çok ağır suçlar hakkında yargı yetkisine sahiptir.⁶ Dolayısıyla, devletler üzerinde veya devletlerin sorumluluğuna yönelik bir yargı yetkisi bulunmamaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi dahilinde olan suçlar açıkça şu şekilde belirtilmiştir: (a) soykırım suçu, (b) insanlığa karşı işlenen suçlar, (c) savaş

¹ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, (17 Temmuz 1998), UN Doc. A/CONF.183/9.

² ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün aleyhine oy kullanması biraz şaşırtıcı karşılanabilir. Zira, ABD Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemeleri'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından kurulmasında öncülük etmiş ve her zaman, Statünün kabulüne kadar, bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasını destekler görünmüştür. Bu konuda, bkz. Scharf, M. P. "Getting Serious About an International Criminal Court", (1994) 6 *Pace Int'l L. Rev.* s. 103.; Scharf, M. P. "The Politics of Establishing an International Criminal Court", (1995) 6 *Duke J. Comp. & Int'l L.* s. 170-171.

³ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 1.

⁴ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 4.

⁵ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 34.

⁶ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 1 ve 5.

suçları ve (d) saldırı suçu.⁷ Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemeleri'nin Statü ve uygulamalarından da bilindiği üzere, ilk üç suç kategorisi, her iki mahkemenin de maddi yargılama yetkisi altında bulunmakta ve uluslararası ceza hukukunda en ağır ihlaller olarak kabul edilmektedir.⁸ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ile Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemeleri Statüleri arasındaki en önemli farklılık, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün saldırı suçları hakkında da yargı yetkisini içermesidir. Uluslararası ceza hukuku bakımından, bu şekilde bir düzenlemenin yapılması, uluslararası toplumca büyük bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Saldırı suçlarının Mahkemenin yargı yetkisinin dışında tutulması, en ağır uluslararası suç (*the supreme international crime*) işleyen veya bu suçlardan dolayı cezai sorumluluğu olması gereken bireylere dokunulmazlık verilmiş olması anlamına gelirdi.⁹ Nuremberg Mahkemesi

⁷ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 5.

Soykırım suçunun tanımı, 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Sorumlularının Cezalandırılmasına Dair Antlaşmadan alınmış olup, Statünün 6. maddesine göre şu fiiller bu kapsama girer: Milli, etnik, ırka dayalı veya dini bir grubun bireyleri, o grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla öldürülür, maddi ve manevi vücut bütünlüklerine zarar verilir, grubun çoğaltması engellenir, grubun yaşam şartlarına o grubun ortadan kalkmasına yol açacak şekilde müdahale edilir veya o grubun çocukları zorla başka bir gruba aktarırsa bu hareketler soykırım suçunu oluşturur.

Statünün 7. maddesinde insanlığa karşı işlenen suç teşkil eden fiiller ve koşulları ise şu şekilde belirtilmiştir: Adam öldürme, katliam, köleleştirme, işkence yapma ve ırza geçme gibi fiiller bilinçli olarak geniş çaplı ve sistematik bir şekilde herhangi bir sivil topluluğa yöneltilirse insanlığa karşı işlenen bir suç teşkil eder.

Statünün 8. maddesi ise savaş suçlarını dört grup altında detaylı bir şekilde düzenlemiştir. Buna göre, birinci grup 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Antlaşmalarına dahil edilen, kasten adam öldürme, işkence yapma, insanlık dışı davranışlar ve kasten büyük acılar çekirme gibi fiillerden oluşur. İkinci grup, savaş hukuku ve buna ilişkin örf adet kurallarından oluşmaktadır. Bu gruba örnek olarak, kasten sivil topluluklara saldırmak veya sivil kimselere saldırmak, ırza tecavüz, zorla kısırlaştırma gibi fiiller gösterilebilir. Üçüncü grup ise, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda işlenen, çatışmada yer almayan kimselerin öldürülmesi, esir alınması ve işkence görmesi gibi fiilleri içermektedir. Dördüncü ve son grup ise, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda meydana gelen savaş hukuku ve örf adet hukuku kurallarının ihlallerini, örneğin kasaba ve köylerin yağma edilmesi gibi fiilleri içermektedir.

Roma Konferansı'nda hangi suçlar üzerinde Mahkemenin yargı yetkisinin olacağına dair görüşmeler ve tartışmalar hakkında, bkz. Arsanjani, M. H. "The Rome Statute of the International Criminal Court", (1999) 93 *AJIL* s. 29-36.; Kirsch, P. ve Holmes, J. T. "The Rome Conference on an International Criminal Court: The Negotiating Process", (1999) 93 *AJIL* s. 6-8.; Kirsch, P. ve Holmes, J. T. "The Birth of the International Criminal Court: The 1998 Rome Conference", (1998) 36 *Can. Y. Int.'l L.* s. 22-23, 30-32.

⁸ Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemeleri'nin maddi yargı yetkileri, uygulamaları, uluslararası ceza hukukuna katkıları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni nasıl etkileyecekleri konusunda detaylı bir araştırma için, bkz. Aksar, Y. *The Ad Hoc Tribunals and International Humanitarian Law*. (Bristol Üniversitesi Hukuk Fakültesi, yayımlanmamış doktora tezi, 2000).

⁹ Statement by Benjamin B. Ferencz, Pace Peace Center, (16 Haziran 1998). Metnin tamamı için, bkz. www.un.org/icc/speeches/616ppc.htm.

uygulamalarından günümüze kadar, bir savaşın başlatılması diğer bir ifadeyle bir saldırı suçunun işlenmesi uluslararası bir suç olarak tarif edilmiş, bir ulusal hak olarak görülmemiştir.¹⁰ Eğer saldırı suçu Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi dışında tutulmuş olsaydı, uluslararası toplum uluslararası ceza hukuku uygulamalarından bir adım geriye gitmiş olurdu.¹¹

Ne yazık ki, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin saldırı suçlarına yönelik olarak yargı yetkisine sahip olması Statünün madde 5 (2) hükmünde belirtilen koşulun gerçekleşmesine bağlanmıştır. Buna göre, Statünün 121 ve 123. maddelerine uygun olarak kabul edilecek, saldırı suçunu tanımlayan ve uygulanma koşullarını belirleyen bir hükmün Statüde yer alması gerekecektir. Söz konusu hükmün Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın ilgili hükümleriyle uyum içerisinde olması aranacaktır. Bu düzenlemeden de kolaylıkla anlaşılacağı üzere, Uluslararası Ceza Mahkemesi saldırı suçu üzerinde, uluslararası toplumun suçun tanımı ve uygulanma koşulları konularında bir uzlaşmaya varması durumunda yargı yetkisine sahip olacaktır.¹² Böyle bir koşulun varolmasının temel nedeni, bir devlet tarafından saldırı yapıp yapılmadığını kararlaştırmaya tek yetkili organ olan Güvenlik Konseyi ile saldırı suçu arasındaki ilişkidir. Bundan dolayıdır ki, Statünün 2. maddesinde belirtildiği üzere, saldırı suçunun tanımlanması ve koşulları ile ilgili problemlerin çözülmesi için, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Güvenlik Konseyi arasındaki ilişkinin bir antlaşma çerçevesinde net bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.¹³

¹⁰ Statement by Benjamin B. Ferencz, Pace Peace Center, (16 Haziran 1998): UN Press Release L/ROM/8, "Former Nuremberg War Crimes Prosecutor Declares That Aggressive War is not a National Right but an International Crime", (16 Haziran 1998).

¹¹ Statement by H. E. Mr. Albano L. T. Asmani, Birleşik Tanzania Cumhuriyeti adına, (16 Haziran 1998). Metnin tamamı için, bkz. www.un.org/icc/speeches/616urt.htm.

¹² Saldırı suçunun tanımlanması ve koşullarının belirlenmesi konusunda, Uluslararası Ceza Mahkemesi Hazırlık Komisyonu'nun yoğun bir çalışması söz konusudur. Bu konuda, bkz. "Proposals pursuant to resolution F of the Final Act for a provision on aggression, including the definition and Elements of Crimes of Aggression and the conditions under which the International Criminal Court shall exercise its jurisdiction with regard to this crime". UN Doc. PCNICC/2002/2/Add.2. (24 Temmuz 2002). Saldırı suçunun tarihsel bir analizini yapan dokümanlar için ise, bkz. Preparatory Commission for the International Criminal Court, Working Group on the Crime of Aggression, New York, 8-19 Nisan 2002. "Historical Review of Developments Relating to Aggression Prepared by the Secretariat", UN Doc. PCNICC/2002/WGCA/L.1 ve PCNICC/2002/WGA/L.1/Add.1.

¹³ Nitekim, bu konuda Uluslararası Ceza Mahkemesi Hazırlık Komisyonu Mahkeme ile Birleşmiş Milletler arasındaki ilişkinin ne şekilde olacağına dair bir taslak antlaşma metni hazırlamış ve söz konusu antlaşma metni, Statüye taraf devletlerce 9 Eylül 2002 tarihinde kabul edilmiştir. Metin için, bkz. Preparatory Commission for the International Criminal Court, *Report of the Preparatory Commission for the International Criminal Court, Draft Relationship Agreement between the Court and the United Nations*, UN Doc. PCNICC/2001/1/Add.1. (8 Ocak 2002).

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin maddi yargı yetkisi bir çok açıdan eleştirilebilmekle beraber, özellikle nükleer silahların kullanımı veya kullanılma tehdidi, gözü kör edici lazer silahlarının ve diğer kitle imha silahlarının kullanımının savaş suçları başlığı altında düzenlenmemiş olması ve Mahkemenin bu konularda yargı yetkisine sahip olmaması belirtilmelidir. Özellikle, nükleer silahların kullanımı konusunda Mahkemenin yargı yetkisinin olmaması, hukuk kurallarının uygulanması bakımından adil olmayan bazı sonuçların doğmasına neden olacaktır. Örneğin, bir kimse zehirli bir ok veya dom-dom kurşunu ile bir şahsı öldürse Uluslararası Ceza Mahkemesi savaş suçu adı altında yargılama yetisine sahip olurken, nükleer silah kullanımı sonucu binlerce sivil halkın ölümüne yol açmak Mahkemenin yargı yetkisinin dışında kalacaktır.¹⁴ Böyle bir durumun uluslararası ceza hukuku bakımından açıklanması mümkün değildir. Ancak, her ne olursa olsun Statünün bazı eksikliklerine rağmen, uluslararası toplumca atılan büyük bir adım olduğu ve zaman içerisinde bunların tek tek giderileceği unutulmamalıdır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin üçüncü temel özelliği, Mahkemenin yargı yetkisinin ulusal mahkemelerin yargı yetkisini tamamlayıcı nitelikte olmasıdır. Statüde yer alan düzenlemeye göre, eğer Statüde öngörülen bir suç yetkili devlette kovuşturma ya da soruşturma konusu yapılmış ise, ilgili devletin bunu devam ettirme istek ve yeteneği olmaması durumları hariç, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi söz konusu olamamaktadır.¹⁵ Başka bir deyişle, ulusal mahkemelerin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne oranla bir önceliği vardır.¹⁶ Gerçeklikte böyle bir düzenlemenin olması, uluslararası hukukta yer alan devletlerin hükümranlılığı ilkesinin doğal bir sonucudur. Çünkü, tarihsel olarak hükümranlılık hakkı ve cezai yargı yetkisi birbiriyle yakından ilgilidir ve devletlerin bağımsızlığının ve hükümranlılığının vazgeçilemez bir unsuru olarak kabul edildiğinden dolayı, hiç bir devlet sahip olduğu cezai yargılama yetkisini başka bir devlete veya uluslararası bir mahkemeye veya organa devretmek istemez.¹⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin dördüncü temel özelliği, Mahkemenin bağımsız, adil, tarafsız, etkili, uluslararası ceza yargısını temsil

¹⁴ UN Press Release L/ROM/14. "Use of Weapons of Mass Destruction Should be Included in Criminal Court's Definition of War Crimes, Say Several Conference Speakers", (18 Haziran 1998).; Bu konuda özellikle, bkz. Statement by Ambassador Muhammad Zamir, Bangladesh Halk Cumhuriyeti adına, (18 Haziran 1998). Statement by Alhaji Abdullahi Ibrahim, Ofr. San, Nijerya Federal Cumhuriyeti Adalet Bakanı, Nijerya adına, (18 Haziran 1998).

¹⁵ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 17.

¹⁶ Pazarıcı, H. *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Cilt. 4, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2000), s. 357.

¹⁷ Crawford, J. "Prospects for an International Criminal Court", (1995) 48 *CLP* s. 305.; Remarks by James R. Crawford on "The Internationalisation of Criminal Law", (1995) *ASIL Proceedings*, s. 301.; Graefrath, B. "Universal Criminal Jurisdiction and an International Criminal Court", (1990) 1 *EJIL* s. 72-75.

edici ve her türlü siyasi nitelikli etkilerden uzak bir şekilde kurulmasıdır.¹⁸ Bu bağlamda, Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Güvenlik Konseyi arasındaki ilişki büyük bir rol oynamaktadır. Bu durum Konferans süresince üzerinde en çok tartışılan temel konu olmuştur.¹⁹ Özellikle, ABD Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Güvenlik Konseyi ile çatışma halinde olmayıp, işbirliği içerisinde çalışması gerektiğini belirterek, Mahkemenin Güvenlik Konseyi'nce kontrol edilmesini istemiştir.²⁰ Uluslararası toplum, Uluslararası Ceza Mahkemesi veya Savcılık Makamı'nın herhangi bir devlet veya Güvenlik Konseyi gibi siyasi bir organın kontrolüne tabi olmasının, Mahkemenin güvenilirliğini ve uluslararası adalet duygusunu zedeleyeceği gerekçesiyle, ABD'nin görüşünü²¹ kabul etmemiştir.²² Gerçekte tartışmanın özü, Mahkemenin yargı yetkisini nasıl kullanacağı veya daha açık bir ifadeyle herhangi bir davanın hangi şekilde Mahkeme önüne getirilebileceği (*trigger mechanisms*) konusunda yatmaktadır. Statünün 13. maddesinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne bir davanın ne şekilde getirilebileceği açık bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, bir dava Mahkemeye, Mahkemenin yargı yetkisini kabul eden devlet tarafından, Savcılık makamının re'sen veya Güvenlik Konseyi'nin başvurusu üzerine getirilebilir.²³ Bu noktada,

¹⁸ UN Press Release L/ROM/22, "UN Diplomatic Conference Concludes in Rome with Decision to Establish Permanent International Criminal Court", (17 Temmuz 1998).

¹⁹ UN Press Release L/ROM/10, "Role of United Nations Security Council in International Criminal Court Among Issues Discussed This Afternoon at UN Conference", (17 Haziran 1998); Kirsch ve Holmes, s. 8-9.

²⁰ Statement by the Hon. Bill Richardson, ABD Birleşmiş Milletler Elçisi, (17 Haziran 1998); UN Press Release L/ROM/11, "United States Declares at Conference that UN Security Council Must Play Important Role in Proposed International Criminal Court", (17 Haziran 1998).

²¹ ABD'nin bu konudaki görüşü hakkında lehte ve aleyhte olan düşünceler için. bkz. Goldstone, R. "A Court That Needs a Fair Trial - The US is on the wrong side of history in opposing an international war-crimes court-", *Time*, 152/5, (3 Ağustos 1998); Wedgwood, R. "The International Criminal Court: An American View", (1999) 10 *EJIL* s. 97-98.; Hafner, G. Boon, K. Rubesame, A. ve Huston, J. "A Response to the American View as Presented by Ruth Wedgwood", (1999) 10 *EJIL* s. 113-115.; Alibaba, A. "Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu", (2000) 49/1-4 *AÜHF* s. 196-197.

²² UN Press Release L/ROM/11, "United States Declares at Conference that UN Security Council Must Play Important Role in Proposed International Criminal Court", (17 Haziran 1998).

²³ Gerçekte, herhangi bir olay hakkında Güvenlik Konseyi'nin konuyu dava olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi önüne getirme yeteneğinin olması, Güvenlik Konseyi'nin Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemelerini kurma yetkisinin Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ne yansımalarından birisi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Dolayısıyla, Yugoslavya veya Ruanda benzeri olayların Güvenlik Konseyi tarafından Mahkemeye dava yoluyla getirilip, sorumluların gerekli cezai müeyyidelere çarptırılması söz konusu olabilmektedir. Bu durum, aynı zamanda Mahkemenin kendi yetkisini kabul eden devletlere ilişkin olarak yargı yetkisini kullanabileceği, diğer bir ifadeyle, Mahkemenin yargı yetkisinin devletlerce kabul edilmesi gerektiği ilkesinin de bir istisnasını oluşturmaktadır. (Cassese, A. "The Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections", (1999) 10 *EJIL* s. 161).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Statünün 16. maddesine göre, 12 ay ya da daha kısa bir süre için Savcılık makamının hazırlık soruşturmasının veya iddianamenin Mahkemeye sunulmasının geriye bırakılması (ertelenmesi) konusunda bir talepte bulunma yetkisinin olduğunu da belirtmekte yarar vardır. İlk bakışta böyle bir düzenleme, bir siyasi organın bir yargı organına müdahalesine izin veriyormuş gibi algılanabilir. Fakat, bu hükmün yorumundan Güvenlik Konseyi'nin yetkilerinin sınırsız olmadığı ve Savcılıktan böyle bir talepte bulunulmasının bazı koşullara bağlı olduğu sonucu rahatlıkla çıkarılabilir. Güvenlik Konseyi'nin talebi ancak ve ancak Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın VII. Bölümüne ilişkin olarak alacağı bir karar doğrultusunda olabilir. Bu nedenle, Güvenlik Konseyi'nin sadece, açıkça soruşturmaya devam edilmesinin uluslararası barışı tehdit etmesi durumunda, Savcılığın soruşturmayı ve iddianameyi geriye bırakmasını talep etmesi mümkündür.²⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen özellikler çerçevesinde kurulmuş olması, uluslararası ceza ve insan hakları hukuku açısından büyük bir önem taşımaktadır. Şöyle ki:

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluşu, "hukukun üstünlüğü ve evrensel insan haklarının gelişimi yönünde atılmış dev bir adım ve gelecek nesillere bir ümit kaynağı"²⁵ olarak değerlendirilmelidir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluşu, uluslararası düzeyde bireylerin cezai olarak sorumlu tutulması ve insanlığın ve insan onurunun global adalete ulaşmasını sağlamak için dokunulmazlıklara bir son getirmesi dolayısıyla, uluslararası hukukta tartışma konusu olan cezai müeyyide veya yaptırım olmaması şeklindeki eleştirileri ve boşlukları da doldurucu nitelik taşır.²⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluşu, ümit edilir ki, gerek uluslararası gerekse ulusal nitelikli silahlı çatışmaların son bulmasına ve uluslararası toplumun 20. yüzyılın sonlarında tanık olduğu Bosna-Hersek ve Ruanda gibi insanlık dramlarının tekrar sahnelenmesinin önlenmesine neden olacaktır.

²⁴ Bu konuda daha detaylı bilgi için, bkz. Aksar, Y. *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003), s. 32-36.

²⁵ Statement by the United Nations Secretary-General Kofi Annan at the Ceremony Held at Campidoglio Celebrating the Adoption of the Statute of the International Criminal Court, (18 Temmuz 1998); UN Press Release L/ROM/23, "Secretary-General Says Establishment of International Criminal Court is Major Step in March Towards Universal Human Rights, Rule of Law", (18 Temmuz 1998).

²⁶ Bilindiği üzere, Uluslararası Adalet Divanı devletler arasındaki sorunlarla ilgilenir ve uluslararası insan hakları ve ceza hukuku ihlalleri dolayısıyla bireylerin cezai sorumluluğuna yönelik bir karar vermesi söz konusu değildir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ulusal mahkemelerle olan ilişkilerinde devletlerin hükümlerlik haklarının bir sonucu olarak tamamlayıcı yargı yetkisi sahibi bir nitelikte kurulması, uluslararası toplumun, ulusal hukuk sistemleri düzeylerinde tüm insanlığı ilgilendiren uluslararası suçların sorumlularının yargılanması ve cezalandırılmaları konularında gerekli iç hukuk düzenlemelerini yapmalarına tanık olacaktır. Ulusal hukuk uygulamalarının yetersiz veya isteksiz olması durumunda Uluslararası Ceza Mahkemesi devreye girecek ve sorumlular uluslararası düzeyde yargılanacaklardır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 120 devletin lehine ve sadece 7 devletin aleyhte kullandığı oy sonucu kabul edilmiş olması, Yeni Dünya Düzeni'nin dünyanın geriye kalan tek süper gücünün kontrolü altında olmayacağını, fakat, uluslararası toplumu evrensel bir adalet anlayışına ulaştırmanın tek yolunun hukukun üstünlüğü olduğunu göstermesi açısından da kayda değer bulmak gereklidir.

3. ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yönelik Tavrı ve Bu Tavrın Uluslararası Hukuk ve Siyaset Açısından Değerlendirilmesi

3.1. ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yönelik Tavrı

ABD, Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemelerinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından kurulmasına önderlik yapması ve sürekli bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasını destekler görünmesine rağmen, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün kabulüne ilişkin Roma Diplomatik Konferansı'nda tam aksi yönde hareket etmiş ve Statüsünün reddi yönünde oy kullanan sadece 7 devletten birisi olmuştur. ABD'nin, Çin, Libya, Irak, İsrail, Katar ve Yemen'le birlikte Statü aleyhine oy kullanması, hangi devletlerle birlikte hareket ettiğini (ki her birisi uluslararası hukuk bakımından insan haklarını ihlalde sabıkalı kabul edilebilir) göstermesi bakımından, anlaşılması güç bir durumdur. Yukarıda da kısaca değinildiği üzere, ABD'nin Statüyü kabul etmemesinin temel nedeni, kendi istekleri doğrultusunda Güvenlik Konseyi'nin kontrolü altında hareket eden bir uluslararası organın kurulamamasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, dünyada en çok barış gücü askeri ve personeli bulunduran bir ülke olan ABD, Statüye taraf bir devlet veya Savcılık Makamı'nın re'sen başvurusu üzerine Amerikan vatandaşlarının aleyhine siyasi nitelikli davaların Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde açılabileceğini de gerekçe olarak göstermiştir.²⁷ Aşağıda da detaylı bir şekilde tartışılacağı üzere,

²⁷ Statement by the Hon. Bill Richardson, ABD Birleşmiş Milletler Elçisi, (17 Haziran 1998).: Bu konuda, bkz.: Zwanenburg, M. "The Statute for an International Criminal Court and the

ABD'nin iddialarının ve görüşlerinin uluslararası hukuk ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü düzenlemeleri bakımından yersiz olduğu açıktır.

ABD'nin Roma Diplomatik Konferansı sonucunda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü aleyhine olumsuz oy kullanmasına rağmen, Bill Clinton Yönetimi'nin son faaliyetlerinden birisi olarak 31 Aralık 2000 tarihinde Statüyü imzaladığı görülür. Fakat, George W. Bush Yönetimi göreve başladığında, ABD açık bir şekilde Statü hükümleriyle bağlı olmama niyetini ortaya koymuştur. Nitekim, Bush Yönetimi tarihte hiç örneği görülmemiş bir şekilde diplomatik bir manevrayla 6 Mayıs 2002 tarihinde ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ne koyduğu imzayı geri çekmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nce 6 Mayıs 2002 tarihinde ABD Hükümeti'nden alınan mektupta bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: "17 Temmuz 1998 tarihinde kabul edilen Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ile ilgili olarak ABD'nin söz konusu antlaşmaya taraf olma niyetinin olmadığını bilgilerinize sunarız. Buna göre, ABD 31 Aralık 2000 tarihinde atmış olduğu imzadan dolayı herhangi bir hukuki yükümlülük taşımamaktadır. ABD, bu mektupta açıkça belirtildiği üzere, kendisinin taraf olma niyetinin olmadığını söz konusu antlaşmayla ilgili kayıtların tutulduğu listede belirtilmesini talep eder."²⁸ Takibeden günlerde ABD, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetkisini azaltacak veya onu etkisiz hale getirecek bir takım girişimlerde ve faaliyetlerde bulunmuştur.

Bu anlamda ilk olarak Bush Yönetimi, Birleşmiş Milletler barış güçlerinde görev yapan ABD vatandaşlarının Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinden çıkartılması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı çıkartmaya çalışmıştır. Doğu Timur'daki barış gücü askerleri ve personeli hakkında Mayıs 2002'de Bush Yönetimi'nin kendi vatandaşları için gerçekleştirmek istediği dokunulmazlık girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Haziran 2002'de Bush Yönetimi, Güvenlik Konseyi'nin kendi vatandaşlarına tam dokunulmazlık vermemesi durumunda Bosna-Hersek'teki Birleşmiş Milletler barış gücünün genişletilmesini veto edeceğini net bir şekilde ileri sürmüştür. Sonunda, Güvenlik Konseyi'nin bir yıla sınırlı olmak kaydıyla, barış güçlerinde veya Birleşmiş Milletler otoritesi altında yapılan operasyonlarda yer alan Amerikan vatandaşları üzerinde, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinin olamayacağını kararlaştırmıştır (1422 sayılı Güvenlik Konseyi kararı). Güvenlik Konseyi 30 Haziran'da önümüzdeki yıl için aynı durumun tekrarlanabileceğine dair niyetini açıkça belirtmiştir.

United States: Peacekeepers under Fire?", (1999) 10 *EJIL* s. 124-143.; Scheffer, D. J. "The United States and the International Criminal Court", (1999) 93 *AJIL* s. 18.

²⁸ Metin için, bkz. www.un.org/icc.

İkinci olarak Bush Yönetimi, ABD vatandaşlarının Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne iade veya teslim edilmemesi konusunda dünya devletleri ile bizzat ikili antlaşmalar yapmaktadır. Bu antlaşmaların (dokunulmazlık antlaşmaları veya madde 98 antlaşmaları olarak da bilinen) temel amacı, ABD vatandaşlarını Uluslararası Ceza Mahkemesi yargı yetkisi dışında tutmaktır. 11 Ekim 2002 tarihi itibarıyla, bu şekilde ABD ile iki taraflı antlaşma imzalayan devletlerin sayısı 13'ü bulmuş (ki bu devletlerden bazıları Afganistan, Dominik Cumhuriyeti, Doğu Timur, Honduras, Marshall Adaları, Romanya, Tacikistan ve Özbekistan olarak belirtilebilir)²⁹ ve 26 Aralık 2002'de Hindistan'la Delhi'de bir antlaşma imzalanarak karşılıklı olarak kendi vatandaşlarının diğer tarafın rızasını almadan Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne iade edilemeyeceğinin kararlaştırılmasıyla, bu sayı 15'e ulaşmıştır.

Üçüncüsü, ABD Kongresi'nin Bush Yönetimi'ne iki taraflı antlaşmaların yapılması konusunda yardımcı olmasıdır. 3 Ağustos 2002'de Kongre, Bush tarafından imzalanan ve ABD Hukuku'nun bir parçası olan, "Amerikan Personelini/Hizmetinde Çalışanları Koruma Kanunu"nu (*The American Servicemembers' Protection Act - ASPA*) kabul etmiştir. Söz konusu Kanunun Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne karşı temel düzenlemeleri şu şekilde belirtilebilir: Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ABD işbirliğinin yasaklanması, Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından gözaltına alınan veya hapsedilen Amerikan vatandaşlarını (ve bazı müttefik personel dahil) korumak ve özgürlüklerine kavuşturmak için Başkan'a gerekli ve uygun tüm olanakları ve araçları kullanma yetkisinin tanınması, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ne taraf olan devletlerin (bazı müttefikler hariç) cezalandırılması, özellikle askeri yardımların kesilmesi, ABD vatandaşlarına dokunulmazlık verilmedikçe ABD'nin barış gücü operasyonlarına katılmasının yasaklanması.

ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisiz kılma çabalarının ve kendi endişelerinin, genel olarak uluslararası hukuk, özel olarak ise, uluslararası ceza ve insan hakları hukuku düzenlemeleri dikkate alındığında, hiç bir koşul veya zeminde kabul edilemeyeceği, daha net bir ifadeyle hukuki dayanağının olmadığı açıktır. Kısacası, bu çabaların hukuki ve siyasi açıdan kabul edilmesi mümkün değildir:

3.2. ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yönelik Tavrının Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün madde 13 (c) hükmüne göre, uluslararası toplumu derinden etkileyen en ağır uluslararası suçlara ilişkin Savcılık Makamı'nın re'sen dava açma yetkisi, bağımsız, tarafsız, etkili ve

²⁹ Diğer devletler için, bkz. Amnesty International Press Release, "International Criminal Court: Foreign Ministers of France, Italy, Spain and the UK should say no to Impunity Agreements", AI Index: IOR 30/008/2002, (11 Ekim 2002).

sürekli bir uluslararası ceza yargılama yetkisine sahip olan bir organın yaratılması için vazgeçilemez bir koşuldur. Böyle bir yetkinin tanınmış olması, Savcılık Makamı'nın keyfi hareket edeceği anlamına gelmez. Kaldı ki, Savcılığın re'sen açacağı davaların Mahkemece görülebilmesi için, siyasi nitelikli dava açma, mesleki yetersizlik veya Savcılık Makamı'nın hatalarına karşı, hazırlanan iddianamelerin üç hakimden oluşan Duruşma Öncesi Mahkemesi tarafından onaylanma güvencesi Statüde açıkça getirilmiştir.³⁰

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi veya herhangi bir devletin siyasi baskısı altında olması, uluslararası adalete olan güveni açıkça zedeler. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, Mahkeme ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi arasında yapılan antlaşmalar çerçevesinde, uluslararası hukukun ve insan haklarının ihlal edilmesi durumunda Güvenlik Konseyi'ne dava açılması konusunda hak tanınmıştır.³¹ Ayrıca daha da ileri gidilerek Güvenlik Konseyi'ne, Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın VII. Bölümü'nü ilgilendiren konular hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nden davanın belli bir süre askıya alınmasını talep etme yetkisi de verilmiştir.³²

ABD'nin kendi vatandaşlarını Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi kapsamı dışında tutmak için yaptığı iki taraflı antlaşmalar, hukuken geçersizdir. Günümüzde uluslararası hukukta, uluslararası toplumu derinden etkileyen savaş suçları, insanlık aleyhine işlenen suçlar veya soykırım suçları gibi suç kategorileri bakımından evrensel yargı yetkisi ve bireylerin uluslararası cezai sorumluluğu ilkeleri yerleşmiş temel hukuk kurallarıdır. Bu ilkeler çerçevesinde, değil Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinin olması, ulusal mahkemelerin de suçun işlendiği yer, mağdurların veya sorumluların tabiiyeti dikkate alınmadan yargılamalarının yapılması ve cezalandırılması konularında yetkileri vardır.³³ Kaldı ki, bu tür suçları işleyen kişilerin bireysel cezai sorumluluklarının uluslararası hukukta bir örf-adet hukuku, hatta bir *jus cogens* (buyruk kuralı) olduğu ve bunun sonucunda da devletlerin sorumluları yakalama ve yargılamalarının veya yargılamayacaklar ise iade etmelerinin bir *erga omnes* (bütün devletlerin uymak zorunda olduğu) yükümlülük olduğu kabul edilmektedir.³⁴

³⁰ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 15.

³¹ Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 13 (b).

³² Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, m. 16.

³³ Amnesty International, "Universal Jurisdiction: Questions and Answers", AI Index: IOR 53/020/2001, (Aralık 2001).

³⁴ Bassiouni, M. C. "International Crimes: *Jus Cogens* and *Obligatio Erga Omnes*", (1996) 59 *LCP* s. 68, 72.; Sunga, L. S. *Individual Responsibility in International Law for Serious Human Rights Violations*, (Dordrecht, Boston, London: Martinus Nisjhoff Publishers, 1992), s. 52,53, 73.; Morris, M. H. "International Guidelines Against Impunity: Facilitating Accountability", (1996) 59 *LCP* s. 29.; Scharf, M. "The Letter of Law: The Scope of the International Legal Obligation to Prosecute Human Rights Crimes", (1996) 59 *LCP* s. 43-45.; Uluslararası Adalet Divanı uygulamalarına örnek olması bakımından, *bkz. Reservations to the*

ABD'nin 31 Aralık 2000 tarihinde Statüyü imzalayıp, 6 Mayıs 2002 tarihinde diplomatik bir manevrayla imzasını geri çekmesi her şeyden önce, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde uluslararası hukukun kaynaklarından birisi olarak belirtilen "hukukun genel ilkeleri"ne, daha açık bir şekilde hukukun genel ilkelerinden birisi olan "dürüstlük ilkesi - iyi niyet ilkesi"ne aykırıdır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nü imzalayıp aynı zamanda ABD ile iki taraflı antlaşma yapan devletlerin bu tutumu (Romanya ve Tacikistan gibi), uluslararası hukukun en temel kaynaklarından olan antlaşmalar hukukuna aykırıdır. 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 18. maddesinde, herhangi bir antlaşmayı imzalayan devletin, söz konusu antlaşmanın amacını ortadan kaldıracak eylemlerden kaçınma yükümlülüklerinin olduğunu net bir şekilde hükme bağlamıştır. Statünün başlangıç hükümlerinden ve maddelerinden (özellikle 12. ve 27. maddeler) anlaşılacağı üzere, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasının temel amacı, savaş suçları, soykırım suçları ve insanlığa karşı işlenen suçlar gibi suç kategorileri bakımından sorumluları yakalamak, yargılamak, hak ettikleri müeyyidelere çarptırmak, diğer bir deyişle, kim olursa olsun söz konusu suçlar hakkında dokunulmazlıklara ve sorumluların cezasız kalmalarına son vermektir. Bu gerçeklik göz önünde bulundurulduğunda, ABD ile Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin etkisini azaltan veya ortadan kaldıran sonuçlar doğurabilecek iki taraflı antlaşmaların yapılması, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün (ki Statü uluslararası bir antlaşmadır) amacına aykırılık teşkil ettiği, dolayısıyla, açık bir uluslararası hukuk ihlali olduğu rahatlıkla görülebilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere ABD'nin yapmış olduğu iki taraflı antlaşmalar, "dokunulmazlık antlaşmaları" veya "madde 98 antlaşmaları" olarak anılmaktadır. ABD bu antlaşmaları Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 98. maddesine uygun olduğunu iddia etmektedir. Fakat, bu iddia da yerinde değildir. Madde 98, Statüye taraf olan bir devletin, Statüye taraf olan başka bir devletle, öncelikle söz konusu devletin yargılama yapmasını sağlamak amacıyla, yargı yetkisini yönlendiren antlaşmalar yapmasına izin verir. Bu durum, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinin tamamlayıcı nitelikte olması ilkesiyle veya ulusal mahkemelerin yargı önceliğinin bulunmasını düzenleyen hükümleriyle de uyum içindedir. Ancak, madde 98, Statüye taraf olmayan devletlerle bu tür antlaşmaların

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Advisory Opinion), (1951) *ICJ Rep.* s. 23. *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Preliminary Objections, Judgement*, (Bosnia-Herzegovina v. Yugoslavia), (11 Temmuz 1996). (1996) *ICJ Rep.* s. 595 para. 13.; Uluslararası hukukta *erga omnes* yükümlülük konusunda yeni ve detaylı bir çalışma için, bkz. Ragazzi, M. *The Concept of International Obligations Erga Omnes*, (Oxford: Clarendon Press, 1997), özellikle *jus cogens* ve *erga omnes* arasındaki ilişki için, bkz. s. 189-210.

yapılmasını yasaklamaktadır. Aksi durumun kabul edilmesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinin bertaraf edilmesi anlamına gelir. Buna rağmen bir antlaşma yapılırsa, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı geçersiz kabul edilmelidir. Madde 98'in Statüde yer almasının nedeni, Mahkeme ile işbirliği içinde bulunan devletler arasında şüphelilerin iadesine dair bir düzenin oluşturulmasıdır. Yoksa, Mahkemeyle işbirliğini reddeden bir devletin, uluslararası düzeyde kendi vatandaşlarının Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından yargılanmasını önlemek veya Mahkemenin etkili bir şekilde görev yapmasını engellemek amacıyla düzenlenmemiştir.³⁵

Dünyanın tek kalan süper gücü olma ağırlığını da kullanarak, ABD'nin iki taraflı antlaşmalar yanında, kendi vatandaşlarını Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi kapsamından, özellikle barış gücü operasyonlarından çekme tehdidi altında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden kararlar çıkarttırması, Güvenlik Konseyi kararlarının hukukiliğini tartışılır hale getirmektedir. Daha da önemlisi uluslararası barışı ve güvenliği sağlamada tek yetkili organ olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin güvenilirliğini de tartışmalı bir hale getirmektedir. Bu amaçlara hizmet eden 12 Temmuz 2002 tarih ve 1422 sayılı Güvenlik Konseyi kararının da uluslararası hukuka uygun olduğunun söylenmesi pek mümkün görünmemektedir. Şöyle ki, Güvenlik Konseyi kararı, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nü değiştirmeye yöneliktir. Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Andlaşması'nda kendisine tanınan yetkileri ve görevleri aşan bir karar almıştır. Zira, uluslararası barışı sağlama, ulusal veya uluslararası nitelikli silahlı çatışmalara son verme, sorumluları uluslararası adalet önüne çıkarma gibi ulvi amaçlarla kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin faaliyet göstermesinin, Güvenlik Konseyi'nce, uluslararası barışı tehdit, barışın bozulması veya bir saldırı suçunun işlenmesi gibi yorumlanması anlaşılır bir şey değildir. Savaş suçları, soykırım suçları veya insanlığa karşı işlenen suçlar gibi insanlığın tanık olabileceği en ağır suçları işleyenlerin cezасız kalması, uluslararası adaletten kaçırılmaya çalışılması, bu konuda görevi barış gücü olsa dahi, kimliği ve unvanı ne olursa olsun herhangi bir kimse veya bazı devlet vatandaşlarına ayrıcalık tanınması ve hatta buna Güvenlik Konseyi gibi uluslararası barışı ve güvenliği sağlamaktan sorumlu bir organın araç olması hukuken nasıl izah edilebilir? Güvenlik Konseyi'nin bu şekilde kararlar alarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisiz hale getirmeye çalışması, kendisine yukarıda belirtilen koşullar altında bir davayı belli bir süre için askıya alınması talebinde bulunma yetkisi veren Statünün 16. maddesinden tamamen farklıdır. Madde 16, talep üzerine, istisnai durumlarda Mahkemenin yargı yetkisini her bir dava bakımından geriye

³⁵ Human Rights Watch, "United States Efforts to Undermine the International Criminal Court", (2 Ağustos 2002), s. 1-2.; Amnesty International, "International Criminal Court: US efforts to obtain impunity for genocide, crimes against humanity and war crimes", AI Index: IOR 40/025/2002, (Ağustos 2002), s. 28-29.

bırakmayı öngörür ve amaçlar. 1422 sayılı Güvenlik Konseyi kararının bu kapsamda değerlendirilmesi söz konusu değildir.³⁶ Bununla birlikte, iyi niyetli bir düşünceyle Güvenlik Konseyi'nin söz konusu kararının hukuken ve siyasi olarak geçersiz olmasına rağmen,³⁷ Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin faaliyetine yeni başlaması ve uluslararası hukuk anlayışının yeni bir boyut kazanması ışığı altında, tekrarlanmaması koşuluyla, bu kararı geçiş aşaması içerisinde alınmış olan bir karar olarak değerlendirmek de mümkün olabilir.³⁸

3.3. ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yönelik Tavrının Siyaset Açısından Değerlendirilmesi

ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisiz hale getirmek için gerçekleştirdiği faaliyetlerin siyasi bakımdan da bir dayanağının olduğunu söylemek çok zordur. Şöyle ki:

Her şeyden önce, ABD'nin izlemiş olduğu tutum kendisi bakımından da büyük bir çelişki oluşturmaktadır. ABD Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemesi'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nce kurulması kararını çıkartmakta uluslararası topluma liderlik yapar iken, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisiz kılma çabalarını nasıl açıklayabilir? Yoksa, Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçluları Mahkemelerinin kurulması, her iki coğrafyada yaşanan insanlık dramının, insan hakları ve uluslararası hukuk ihlallerinin önlenmesinde uluslararası toplumun çok geç hareket etmesinin bir sonucu olarak, "uluslararası toplum boş durmuyor, sorumlular bulunup uluslararası adalet önüne çıkarılıyor" şeklindeki bir anlayışın sonucu mudur? Başka bir ifadeyle, bu Mahkemeler uluslararası toplumun ve "medeni devletlerin" "günah çıkarması" olarak "sembolik" amaçlı mı kurulmuştu?

Dünyanın geride kalan tek süper gücü olarak kabul edilen ABD'nin, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisizleştirme çabaları, uluslararası toplumun diğer üyeleri için de kötü bir örnek oluşturur. Dolayısıyla, bu çabalar uluslararası adaletin gerçekleştirilmesine büyük bir engel teşkil eder. Uluslararası hukuk kurallarına uymamayı gelenek haline getirmiş olan devletlere, kendilerini haklı çıkartacak bir ABD uygulamasını örnek olarak gösterme fırsatları tanınmış olur. Uluslararası ceza ve insan hakları

³⁶ Amnesty International, Public Statement, "International Criminal Court: Immunity for peace-keepers is a set back for international justice", AI Index: IOR 51/007/2002, (15 Temmuz 2002).

³⁷ Parliamentary Assembly of the Council of Europe, "Risks for the Integrity of the Statute of the International Criminal Court: Provisional edition, Resolution 1300 (2002) (1)", (25 Eylül 2002).

³⁸ Assembly of States Parties of the International Criminal Court, "Parliamentary Action to Defend the Territorial Jurisdiction of the International Criminal Court", First Session, (3-10 Eylül 2002), s. 6

hukukunu ihlal eden diktatörlerin ve baskıcı rejimlerin uluslararası adalet önüne çıkartılması zorlaşır. Özellikle yeni bir Irak Savaşı senaryolarının yazıldığı şu günlerde, ABD'nin savaş sonucunda Saddam Hüseyin'i uluslararası adalet önüne çıkartıp yargılamasının sağlanması, uluslararası toplumca ne kadar inandırıcı karşılanabilir?

ABD'nin içinde bulunduğu faaliyetlerin bir an için uluslararası hukuk kurallarına uygun olduğunun kabul edilmesi, uluslararası ceza ve insan hakları hukukunun bireylerin cezai sorumluluklarını düzenleyen hükümlerinin, ABD vatandaşlarına farklı, diğer dünya devletleri vatandaşlarına farklı uygulanması sonucunu doğurur ki, bu da çifte standarttan başka bir şey değildir. Aynı zamanda bu durumun, uluslararası hukuk "güçlülerin hukukudur" şeklindeki, uluslararası hukukun niteliğinin ortaya konulması konusunda yüzyıllardır ileri sürülen görüşleri savunanların haklı olduklarını göstermeye yeni bir delil teşkil edeceği de açıktır.

4. Sonuç

Uluslararası Ceza Mahkemesi uluslararası toplumun yüzyıllar süren tartışmaları sonucunda kurulmuş bağımsız, tarafsız ve sürekli nitelikli, uluslararası kişiliği olan bir örgüttür. Uluslararası barış, güvenlik ve adaletin tesis edilmesi, ulusal veya uluslararası nitelikli silahlı çatışmaların önlenmesi, savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar veya soykırım suçlarından dolayı sorumlu olanların (tabiyeti, unvanı, kimliği ne olursa olsun) adalet önüne çıkartılmasının sağlanması, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin etkili bir şekilde çalışması ve devletlerin kendisiyle yapacağı adli yardımlaşma ve işbirliği çerçevesinde gerçekleşecektir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni bu görevlerinde başarısız veya etkisiz kılacak olan her türlü faaliyet ve çaba, uluslararası hukuka, daha da ötesi insanlığın onuruna aykırı kabul edilmelidir. Bu anlamda, ABD'nin başta iki taraflı antlaşmalar olmak üzere Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisizleştirmeye yönelik girişimleri, açıkça, genel olarak uluslararası hukuka, özel olarak ise uluslararası ceza ve insan hakları hukukuna aykırılık teşkil eder. *Uluslararası toplum, hukukun üstünlüğü ilkesinin mi, yoksa gücünün yanında mı olacaktır?* sorusunun yanıtını ise Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin uygulamaları verecektir.